

URSULA

----- door Dries van den Akker s.j. (zie ook: www.heiligen-3s.nl)

Betekenis

Latijnse naam = 'berinnetje'.

*

Ursula van Keulen, Duitsland; martelares met 11.000 maagden; † **ca 453**.

Feest 21 oktober.

Over Ursula en haar elfduizend maagden is veel geschreven. Wat is historisch en wat niet? Het grote aantal martelaressen bijvoorbeeld: historisch?

De geschiedenis weet te vertellen dat tijdens de grote volksverhuizingen Angelen van Britannië naar Bretagne vluchtten; anderen voeren de Rijn op om bij Keulen in handen te vallen van de oprukkende Hunnen. Dit zou het historisch kader kunnen vormen rond de legende van Sint Ursula. Maar ook over dat historisch kader zijn de geleerden het niet eens. Wel is het zeker dat in de nabijheid van Keulen een enorm grafveld uit de 4e à 5e eeuw is gevonden. Bovendien is er een opschrift bekend uit diezelfde tijd, dat zich thans bevindt tegen de zuidwand van het koor van de Sint-Ursulakerk te Keulen; het vermeldt dat een Keulse burger een kapel liet oprichten op de plaats waar heilige maagden hun bloed vergoten hebben omwille van Christus.

Al deze losse elementen zijn ook weer terug te vinden in de legende van Sint Ursula.

De legende verhaalt hoe Ursula, een Normandische of Bretonse prinses, ten huwelijk werd gevraagd door een ongelovige Saksische prins, Aetherius. Zij stemde toe op voorwaarde dat hij zich tot Christus zou bekeren, en dat zij met haar vriendinnen eerst een pelgrimstocht naar Rome mocht maken. Eén van de bekendste van deze vriendinnen is wel Odilia van Britannië. Aan haar oproep om haar op haar tocht te vergezellen gaven elfduizend maagden gehoor, nog afgezien van de mannen die meegingen om de meisjes te beschermen. Zij togen naar de paus, Cyriacus geheten. Deze was zo onder de indruk van het enthousiasme, dat de menigte jonge meisjes uitstraalde, dat hij de Heilige Stoel van Petrus er aan gaf en zich aansloot bij de onderneming. Zijn voorbeeld werd weer gevolgd door talloze anderen. De achterblijvende Romeinse prelaten waren hier zo verbolgen over, dat zij Cyriacus' naam uit alle boeken en kronieken schraptten; nergens mocht hij nog aangetroffen worden. Op die manier wisten ze de schande uit dat er ooit een paus was geweest die omwille van een menigte enthousiaste vrouwen het pausschap had verlaten en verraden!

De aanstaande bruidegom van Ursula werd door een engel gewaarschuwd, dat zij hem nabij Keulen zou ontmoeten. Hetzelfde kreeg zij over hem te horen. Maar toen de elfduizend maagden en al hun begeleiders te Keulen arriveerden, legerden daar juist de Hunnen. Hun aanvoerder, Attila, begeerde nu de wonderschone Ursula als vrouw. Maar zij weigerde. Om haar tot andere gedachten te brengen, liet hij alle maagden doodschieten. Hij beloofde echter Ursula, dat hij haar leven zou sparen op voorwaarde dat ze met hem in het huwelijk zou treden. Zij was inderdaad beeldschoon. Zij weigerde hardnekkig. Ze had haar woord al aan een ander gegeven. Daarop schoot Attila haar eigenhandig een pijl door de hals. Zij stierf aan haar verwonding.

Dit alles zou zich afgespeeld hebben rond het jaar 453.

In Keulen werd een kerk voor hen gebouwd waar de Clematiusinscriptie aan de zuidwand van de St-Ursulakerk (4de of 5de eeuw) nog steeds herinnert aan hun vroege verering. Historisch is bekend dat senator Clematis in de 4de eeuw een kerk liet bouwen in Keulen voor een aantal onder Diocletianus gestorven maagden en martelaressen. In de 10de eeuw werd deze gebeurtenis samengevoegd met een uit Engeland afkomstig verhaal en groeide uit tot de Ursulalegende. De eerste passio 'Fuit tempore pervetusto' dateert van ca 972, de tweede 'Regnante Domino' van ca 1000.

In 1106 legde men bij de Keulse St-Ursulakerk een Romeinse begraafplaats (Ager Ursulanus) bloot. Onmiddellijk werden de gevonden beenderen in verband gebracht met Sint Ursula en haar gezellinnen. De relieken werden in een schrijn geplaatst (1159) en ter verering uitgesteld in de St-Ursulakerk. Van daaruit werden ze over heel Europa verspreid.

Zo kreeg de Vlaamse stad Brugge relieken van haar, waarvoor Memlinc zijn beroemde reliekschrijn vervaardigde. In de middeleeuwen werd tijdens processies op kerkelijke feestdagen de boot van Sint Ursula, bevolkt met talloze maagden mee rondgereden op wieltjes. Vooral in het Rijnland zien we daar nog in vele kerken afbeeldingen van.

De Nieuwe Kerk te Delft was tot aan de Reformatie toegewijd aan Sint Ursula. In 1404 waren er relieken voor gehaald vanuit Keulen. In de middeleeuwen had die stad ook een St-Ursulaklooster.